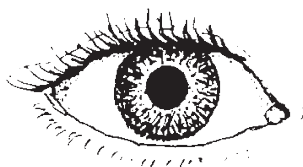

HOWPLY ALAMATLAR

Göz örän näzik bolmak bilen gowy idegi talap edýär. Aşakdaky howply alamatlaryň islendigi ýüze çykanda, derrew lukmana ýüz tutuň:

1. Göz almasy deşilende ýa-da kesilende ýetirilýän şikes.
2. Göz perdesiniň töwreginiň gyzaryp, onda agyryly çalymytyk tegmil peýda bolanda (gözüň buýnuz perdesiniň ýarasy).
3. Gözüň içinde güýçli agyry bolanda (gözüň älemgoşar perdesiniň sowuklamasy ýa-da göze gara suwuň inmegi).
4. Göz agyrylarda ýa kellagyrylarda göreçleriň uly bolup biri-birinden düýpli tapawutlananda.

Göreçleriň arasyndaky uly tapawut beýnä şikes ýetmegiň, oňa urulmagyň, göze şikes ýetirilmegiň, göze gara suw inmegiň ýa gözüň älemgoşar perdesiniň sowuklamagynyň netijesinde bolup bilýär. (Käbir adamlaryň göreçleriniň biri-birinden biraz tapawutlanmagy adaty zatdyr).

5. Gözüň buýnuz perdesiniň aňyrsynda göz almasyna ganyň inen ýagdaýynda (sah. 225).
6. Gözüň biriniň ýa ikisiniň hem görüş ukyby peselse.
7. Gözüň islendik infeksiýasy ýa sowuklamasy antibiotik melheminiň ulanylandygyna garamazdan, 5-6 günden aýrylmadyk ýagdaýynda.

GÖZ ŞIKESLERİ

Göz almasınyň islendik şikesini howply hasaplamalydyr, sebäbi olar körlüğe eltip biler.

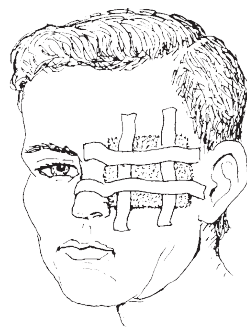
Göz perdesiniň (göreç bilen älemgoşar perdäni örtýän dury gatlak) hatda çalaja ýyrtylmagy hem infeksiýanyň ýüze çykmagyna sebäp bolup, nädogry ideg edilende görüş ukybyny peseldip bilýär.

Eger göz almasındaky ýara göz agynyň aşagyndaky gara gatлага baryp ýeten bolsa, bu aýratyn hem howpludyr.

Eger duýdansyz urgynyň (mysal üçin, ýumruk bilen) netijesinde göz gögerse, ol howp astyndadyr (sah. 225). Agyrynyň birnäçe günden soň has-da güýjemegi örän howply, sebäbi bu göze gara suw inmek keseliniň ýiti görnüşiniň bolmagy ahmal (sah. 222).

Bejerilişi:

- Eger adam şikes ýetirilen gözi bilen oňat görüp bilýän bolsa, göze antibiotik melhemini (sah. 378) çalyp, ony ýumşajyk galyň sargy bilen daňyň. Göz birki günden gowulaşmasa, lukman kömegine ýüz tutuň.
- Eger adamyň şikes ýetirilen gözi oňat görüp bilmese, ýara çuň bolsa ýa göz perdesiniň aňyrsyna gan öýse (sah. 225), oňa tämiz sargy edip, lukmana ýüz tutuň. **Gözi güýç bilen basmaň.**
- Göz almasına çümen tikenini ýa aýna bölegini **aýyrjak bolmaň.** Derrew lukmana ýüz tutuň.

GÖZE DÜŞEN HAPANY NÄDIP AÝYRMALY

Syrkaw gözlerini ýumup, saga, çepes, ýokary we aşaga seretsin. Soňra siz onuň gözünü açyp saklaýarkaňyz, goý, ol ýokary we aşaga seretsin. Bu gözýaşlaryň döremegine we hapanyň öz-özünden çykmagyna getirer.

Gözi arassa suw bilen ýuwmak arkaly (sah. 219) ýa arassaja esginiň, pamygyň ujy bilen hem oňa düşen hapany aýryp bolýar. Eger hapajyk ýokarky gabygyň aşagyna düşen bolsa, ony injeçik çöp bilen çöwürüň-de, hapajygy tapyň. Siz şulary edýärkäňiz, syrkaw aşaga seretmelidir:

Eger siz hapajygy aňsatlyk bilen aýrmagy başarmasyňyz, oňa antibiotik melhemini çalyň-da, sargy ediň we lukmana ýüz tutuň.

GÖZÜŇ HIMIKI ÝANYKLARY

Göze kislotalaryň, aşgarlaryň, benziniň ýa pestisidleriň düşmegi örän howpludyr. Gözi ýumman, **derrew arassa sowujak suw bilen ýuwuň. Gözi 30 minityň dowamynda ýa tä awuşamasy doly aýrylýança gaýta-gaýta ýuwuň.** Göz ýuwýan suwuňyzyň beýleki göze düşmeginden ägä boluň.

GYZYL, AGRYLY GÖZLER WE OLARYŇ DÜRLI SEBÄPLERI

Göze del jisimiň (hapajygyň we ş.m. zatlaryň) düşmegi (sah. 218).

Ýanyklar we zyýanly suwuklyklar (sah. 219).

“Gyzyl göz” (konýunktiwit, sah. 219)
Bede gyzzymasy (allergik konýunktiwit, sah. 165)
Trahoma (sah. 220)
Gyzamyk (sah. 311)

Gara suw inme keseliniň ýiti görnüşi (sah. 222)
Gözüň älemgoşar perdesiniň sowuklamasy (sah. 221)
Göz perdesiniň sypjrylmagy ýa onda ýaranyň bolmagy (sah. 224).

Adatça diňe bir göze täsir edýär. Göz gyzarýar we dürli agrylylar bolup bilýär.

Bir ýa iki göze täsir edýär. Göz gyzarýar we dürli agrylylar bolup bilýär.

Adatça gözleriň **ikisine-de täsir edýär** (birinde başlap, güýjýär). Adatça gözüň daşy gyzaryp, “awuşayar”. Agryy ýiti bolmaýar.

Adatça **diňe bir göze täsir edýär.** Göz perdesiniň töweregi gyzarýar. Köplenç ýiti agryy bolýar.

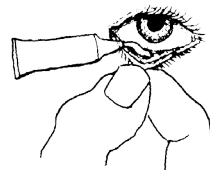
Gözler köp sebäplere görä gyzaryp agryýar. Dogry bejergini geçirmek üçin munuň sebäbini anyk bilmeli. Şoňa görä-de, her bir ýagdaýdaky alamatlary ünsli derňäň. Şu tablisa size sebäbini anyklamaga kömek eder.

“GYZYL GÖZ” (KONÝUNKTIWIT)

Bu infeksiýa gözleriň biriniň ýa ikisiniň hem gyzaryp iriňlemegine we awuşamygyna sebäp bolýar. Şu ýagdaýda adamyň ukudan soň gabyklary ýelmeşýär.

Bejerilişi:

Ilki gaýnadylan suwa ezilen arassa esgijik bilen gözi iriňden arassalaň. Soňra göze antibiotik melhemini çalyň (sah. 378). Aşaky gabygy çekip, melhemi, suratda görkezilişi ýaly, gözüň içine çalyň. Melhemiň daş tarapyna çalynmagy peýda bermeýär.

ÄGÄ BOLUŇ: melhemiň gabyny göze degraýmãň.

Duýduruş:

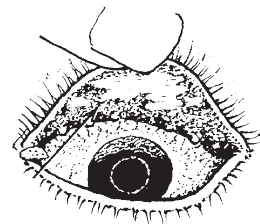
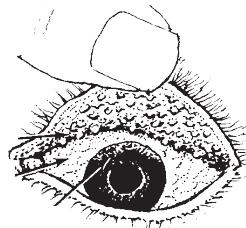
Konýunktiwit örän ýokanç keseldir. Infeksiýa bir adamdan beýleki adama aňsatlyk bilen geçýär. Gyzyl gözli çaganyň sag çagalar bilen bile ýatmagyna ýa oýnamagyna we bir polotensadan peýdalanmagyna ýol bermãň. Göze el degreniňizden soň, eliňizi ýuwuň.

TRAHOMA

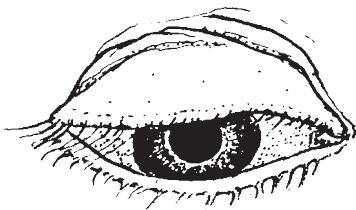
Trahoma — bu kem-kemden güýjeýän dowamly keseldir. Ol birnäçe aýlap ýa ýyllap dowam edip bilýär. Bu kesel irki döwürde bejerilmese, käwagt körlüğe eltip bilýär. Ol haýsdyr bir zadyň galtaşmagy sebäpli ýa siňekleriň üsti bilen geçýär. Bu kesel adatyça garyp we dar ýerde ýaşayan adamlarda bolýar.

Alamatlary:

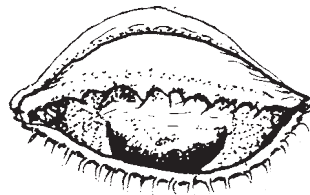
- Trahoma konýunktivit ýaly gyzaryp, gözleriň yaşarmagyndan başlanýar.
- Bir aý ýa ondan köp wagtdan ýokarky gabygyň iç tarapynda follikula diýip atlandyrylýan kiçijik gülgüne-çalymtyk dänejikler döreyär. Olary görmek üçin 218-nji sahypada görkezilişi ýaly ýokarky gabygy çöwürň.
- Gözüň agy çalaja gzarýar.
- Birnäçe aýdan ünsli ýa ulaldýan aýna arkaly seretseňiz, göz perdesiniň ýokary böleginiň çalymtykdygyny görersiňiz. Bu şol ýerde täze maýdaja gan damarlarynyň peýda bolmagynyň netijesidir (pannus).
- Follikullalaryň pannus bilen utgaşmagy hemişe trahomanyň alamatydyr.
- Birnäçe ýyldan follikulalar aýrylýar, ýöne olar agymtyl yz galdyrýarlar.

Bu ýara yzlary gabygy galňadyp, onuň açylyp ýapylmagyna päsgel berýär.

Bu ýara zzy kirpikleri gözleriň içine dartyp, gözüň perdesini sypjyrýar we uzakdan körlüğe eltýär.

Trahomanyň bejerilişi:

Gözüň içine 1% tetrasiklin melhemini (sah. 378) günde 3 gezek ýa-da 3% tetrasiklin melhemini günde bir gezek çalyň. Bu bejergini 30 günläp geçirmeli. Doly gutulmak üçin 2 ýa-da 3 hepdeňiň dowamynda tetrasiklin (sah. 356) ýa sulfanilamidleri (sah. 258) kabul ediň.

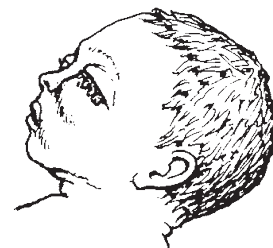
Duýduryş:

Trahomany irki döwürde doly bejermek onuň giňden ýaýramagynyň önüni almaga kömek edýär. Trahomasy bolan adam bilen ýaşayanlaryň ählisi, aýratyn hem çagalar, ýgy-ýgydan gözlerini barlap durmaly. Eger bu keseliň ilkinji alamatlary peýda bolsa, derrew keseli bejerip başlamaly. Günde ýuwunmaklyk trahomanyň önüni alýar. 12-nji bapda arassaçylyk babatda berilýän maslahatlara eýermek hem önäm wajypdyr.

Arassaçylyk trahomanyň önüni alýar.

TÄZE DOGLAN BÄBEKLERIŇ GÖZ INFEKSIÝALARY (DOGLANDAN SOŇKY KONÝUNKTIWIT)

Eger ýaňy doglan bäbeğiň gözleri ömrüniň ilkinji 2 gününde gyzaryp çişse we iriňlese, munuň sözenek (gonoreýa, sah. 236) bolmagy aňmal. Bu keseli derrew bejermeli, ýogsa çaganyň kör bolmagy ähtimal. Eger bäbeğiň gözlerinde infeksiýa 1-nji we 3-nji hepde aralygynda başlasa, munuň hlamidiýa bolmagy aňmal. Bu infeksiýalar çaga doglanda enesinden ýokýar.

Sözenegiň bejerilişi:

50-den 70 mg çenli kanamisiniň (sah. 359) ýekeje sanjymyny ediň. Käwaqt penisillin kömek edýär: penisilliniň 200000 BIR sanjymyny günde 2 gezekden 3 gün ediň. Bejerginiň ýene bir görnüşi: ko-trimoksazol şiresini ýarym çay çemçesinden günde 2 gezek beriň (sah. 358). Eger seftriakson tapdyrsa, bu iň oňat bejergidir. Onuň 125 mg ýekeje gezek sanjym etmeli.

Şeýle-de tetrasiklin melhemini ulanyň: çaganyň ömrüniň ilkinji gününde her 1 sagatdan, soňra 2 hepdäniň dowamynda günde 3 gezek bu melhemi gözünüň içine çalyň. (Ilki 219-njy sahypada aýdylyşy ýaly, gözi iriňden arassalaň).

Hlamidiýanyň bejerilişi:

Ýokarda aýdylyşy ýaly, göz üçin niýetlenen tetrasiklin melhemi bilen bejeriň. Şeýle-de 2 hepdäniň dowamynda 30 mg-dan günde 4 gezek eritromisin dermanynyň şiresini beriň. (Bu hlamidiýa infeksiýasy ýokuşan çagalarda öýken sowuklamasynyň öňüni almaga ýardam berer).

Duýuduryş:

Hemme çagalaryň, aýratyn hem sözenek bilen hlamidiýa kesellerine uçran eneleriň ýa buşuganda agyrylardan kösenýän atalaryň çagalarynyň gözleri şu kesellerden goralmanydyr. (Enelerde hlamidiýa bilen sözenek keseller bolup, olaryň ol barada habarsyz bolmagy aňmal).

Çaganyň her gözüne doglandan soň 30% sulfasil natriniň erginini damdyryň. Şeýle-de 1% tetrasiklin melhemini ýa 1% eritromisin melhemini doglandan soň her gözüne bir gezek çalyň bilersiňiz (sah. 379)

Eger çagada gözleriň hlamidiýa ýa sözenek infeksiýasy dörän bolsa, onuň ata-enesi şu kesellere garşy bejergi almalydyrlar (sah. 236).

IRIT (GÖZÜŇ ÄLEMGOŞAR PERDESINIŇ SOWUKLAMASY)

adaty göz

iritli göz

ALAMATLARY:

Gözüň göreji kiçi, köplenç tegelek däl, göz perdesiniň töweregi gyzarýar, güýçli agyry bolýar.

Gözüň älemgoşar perdesiniň sowuklamasy adaty diňe bir gözde döräp bilýär. Agyry duýdansyz ýa-da kem-kemden başlaýar. Göz güýçli suwjarýp şullarýar. Agyry ýiti ýagtylykda güýjeyär. Göz almasy el degridende agyrýar. Ýöne konýunktivitdäki ýaly iriň bolmaýar. Adamyň görşi aýdyň däl.

Gaýragoýulmasyz lukmançylyk kömegi gerek. Antibiotik melhemleri kömek etmeýär. Derrew lukmana ýüz tutuň.

GLAUKOMA (GÖZE GARA SUW INME KESELI)

Bu gözün içindäki gan basyşynyň ýokarlanmagynyň netijesinde döreyän kesel. Ol adatça 40 ýaş töwereginde başlap, körlüğe eltýär. **Körlügiň öňüni almak üçin glaukomanyň alamatlaryny saýgaryp, tizden-tiz lukmançylyk kömegini almaly.**

Glaukomanyň iki görnüşi bardyr.

ÝITI GLAUKOMA

Ol duýdansyz kellagyrydan ýa güýçli gözagyrydan başlaýar. Göz gyzarýar we adamyň görüşi bulaşyk bolýar. Göz almasy el degridende edil mermer ýaly gaty duýulýar. Adam gaýtaryp bilýär. Kesel gözün göreji sagdyn gözünkiden uly bolýar.

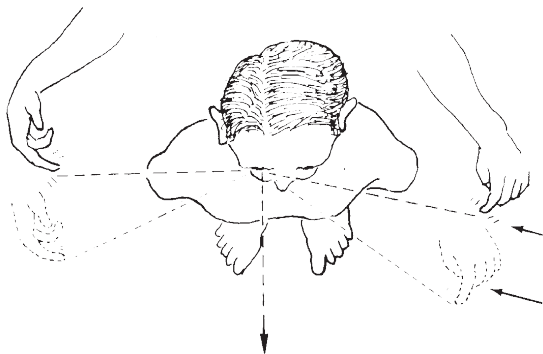

Eger tizden-tiz bejergi geçirilmese, adamyň birnäçe günün içinde kör galmagy mümkin. **Derrew lukmana ýüz tutuň.**

DOWAMLY GLAUKOMA

Gözün içindäki gan basyşy kem-kemden artýar. Adatça hiç agyry bolmaýar. Gözün görüşi ukyby gözün gapdalyndan peselip başlaýar. Şonuň üçin-de adam köplenç görüşi ukybynyň ýitýändigini duýmaýar. Adamyň gapdal görüjiligi barlaň. Bu keseli saýgarmaga kömek eder.

GLAUKOMANY SAÝGARMAK

Syrkaw bir gözünü ýumup, beýleki gözi bilen haýsydyr bir zada seretsin. Şu ýagdaýda ol arka tarapynda gymyldadylýan barmaklaryň hereketini (iki tarapdan hem) haçan görendigini belläň.

Adamyň görüşi ukyby kada laýyk bolanda, ol barmaklaryň hereketini eýýäm şu ýerde görer.

Glaukoma bolanda adam adatça barmaklary ynha şu ýerde görýär.

Eger kesel onuň irki döwründe ýüze çykarylsa, ýörite göz damjalary (pilocarpin) bilen bejergi geçirip, körlügiň öňüni alyp bolýar. Dermanyň mukdaryny lukman ýa-da saglygy goraýyşyň işgäri gözün gan basyşyny barlandan soň maslahat berýär. Şu göz damjalaryny ömürboýy ulanmaly bolýar. Mümkin bolan ýagdaýynda operasiýanyň edilmegi has oňat netije berýär.

Duýduryş:

40 ýaşdan ululara ýa-da glaukoma keseline ýolugan garyndaşy bar adamlar ýylda bir gezek gözünüň gan basyşyny barlap durmaly.

GÖZÝAŞ HALTAJYGNYŇ INFEKSIÝASY (DAKRIOSISTIT)

Alamatlary:

Gözüň aşagy, burna golaý ýeri, çişip gyzarýar we agyrýar. Gözler ýaşarýar. Çişen ýere usullyk bilen basylanda, gözüň burçundan iriň damjalary peýda bolýar.

Bejerilişi:

- Gyzgyn ýapgylyary ýapyň.
- Göz damjalaryny ýa göz melhemini ulanyň.
- Ampisillin kabul ediň (sah. 351).

GÖZÜŇ GÖRÜJILIGI BABATDAKY KYNÇYLYKLAR

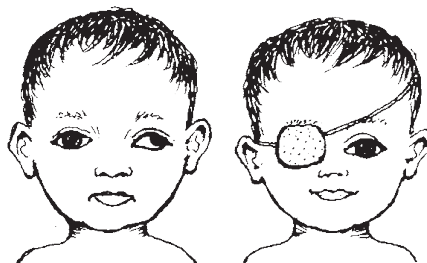
Görüjilik ukyby pes ýa-da kitap okanda kellesi ýa gözi agyrýan çagalara äýnegiň gerek bolýarmygy ähtimal. Olaryň gözlerini barladyň.

Gartaşan adamlaryň ýaşy gaýtdygyça, olara golaýdaky zatlary görmek kyn düşýär. Köplenç okamak üçin niýetlenen äýnekler peýda berýär. Olar gözlere agram düşmez we kelläni agyrtmaz ýaly dykgat bilen saýlanylýar. Eger äýnek kömek etmese, lukmana ýüz tutuň.

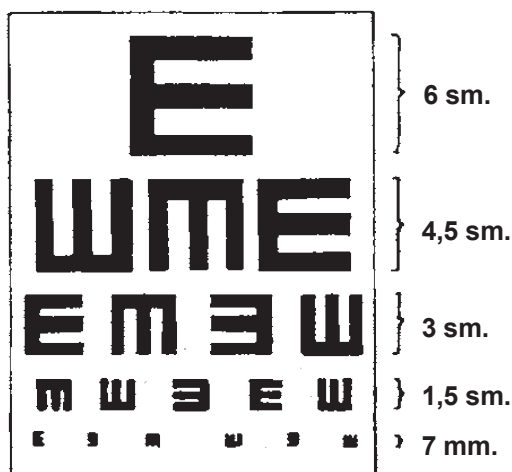
ÇAŞY GÖZLÜLIK WE OÝNAKLAÝAN ÝA “ÝALTA” GÖZ (STRABIZM)

Eger göz käwagt şu suratdaky ýaly çaşaryp, başga wagt öňe dogry seredýän bolsa, gaýga galmaň. Şular ýaly göz wagtyň geçmegi bilen düzlener. Emma göz hemişe nädogry öwrülip, çaga kiçikä bejergi geçirilmese, ol bu gözi bilen hiç haçan dogry seredip bilmez. Lukmana mümkin boldugyndan tiz ýüz tutuň. Çaga nämäniň: sagdyn göze ýumşak sargynyň, operasiýanyň ýa ýöriteleşdirilen äýnegiň kömek edip biljekdigini anyklaň.

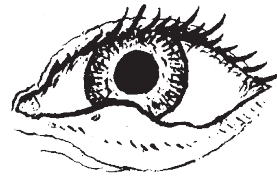
Has uly ýaşda edilen operasiýa adatça gözi dogrulap, çaganyň keşbini özgerdip biler. Emma bu operasiýa gowşak görýän gözüň görüjiligi artdyryp bilmez.

WAJYPDYR: Her bir çaganyň görüjiligi mümkin boldugyndan ir döwürde (4 ýaş töweregi) barlanylmalydyr. Siz “E” kartasyny ulanyp bilersiňiz. Gözüň diňe birinde bolup biläýjek keselleriň islendigini ýüze çykarmak üçin her gözi aýratyn barlaň. Eger bir gözüň ýa-da ikisiniň-de görüjilik ukyby pes bolsa, göz lukmanyna ýüz tutuň.

ITTIRSEK (HORDEOLUM)

Gözün gabygynyň gyrasy gyzaryp, çalaja çişýär. Ony bejermek üçin duzluja suw bilen ýyly ýapgylyary ýapyň. Antibiotikli göz melhemini günde 3 gezek çalsañyz, täze ittirseklerniň öňüni alarsyňyz.

PTERIGIUM

Bu gözdeki etiň galňamagydyr. Ol gözün burun tarapyndaky agynyň burçundan ýaýrap, gözün perdesine süýşýär. Muňa köplenç gün şöhlesi, ýel ýa tozan sebäp bolýar. Gara äýnek gyjyndyrmany köşeşdirip, pterigiумыň ösüşini peseltmäge ýardam berýär. Ol gözün görejine baryp ýetmänkä, ony operasiýa arkaly aýrýmalydyr. Gynansak-da, käbir ýagdaýlarda pterigium operasiýa arkaly aýrylandan soň hem gaýtdan ösüp bilýär.

Halktebipçiliginde öwräýlan hoz gabygy ulanylýar. Emma bu kömek etmän, zyýan berýär. Gijilewügi we awuşamany köşeşdirmek üçin sowujak suw bilen ýapgy ýapyp göräýmeli. Şeýle-de çopantelpegiň gaýnadylan suwuny sowadyp, göze damdyrsa-da bolýar.

GÖZ PERDESINDÄKI SYPJYRYK, ÝARA ÝA ÝARA YZY

Göz perdesiniň ýuka, näzik gatlagy sypjyrylanda ýa infeksiýa ýoluganda, munuň göz perdesindäki agyryly ýara bolmagy mümkin. Eger siz ýagtynyň oňat düşýän ýerinde göz perdesini ünsli synlasañyz, onuň ýüzünde çalymtyk ýa solgun tegmil görersiňiz.

Göz perdesiniň ýarasyna oňat ideg edilmedik ýagdaýynda, ol körlüğe eltip bilýär. Ony bejermek üçin 7 günün dowamynda günde 4 gezek antibiotikli göz melhemini çalyň. Şunuň bilen birlikde penisillin (sah. 351) ulanyň we göze sargy ediň. Eger gözün ýagdaýy 2 günde gowulanmasa, lukmana ýüz tutuň.

Göz perdesindäki ýara zzy – bu ondaky agyryly ak tegmil. Ol bejerilen ýaranyň, ýanygyň ýa haýsydyr başga bir şikesiň netijesinde bolup bilýär. Eger gözleriň ikisi-de kör bolup, syrkaw heniz-de ýagtyny görýän bolsa, göze operasiýa etmek (täze göz perdesini oturtmak) arkaly görüş ukybyny dikeldip bolýar. Ýöne bu örän gymmat operasiýadyr. Eger ýara zzy diňe bir gözde bolup, beýleki göz oňat görýän bolsa, operasiýa etdirmejek boluň. Sag gözi şikesden goraň.

GÖZÜŇ AGYNA GANYŇ ÖÝMEGI (GAN AKMASY)

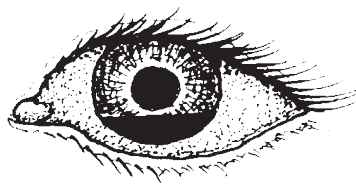
Gözüň agyndaky agyryly gan öýme käwaqt agyr zat göterilenden soň, güýçli üsgülewükden (gökbogmadaky ýaly) ýa güýçli urgudan soň bolýar. Bu gan damarjyklarynyň ýarylmagynyň netijesidir. Ol gözüň gögermesi ýaly howply däl we 2 hepdeden hiç hili em edilmezden, öz-özünden aýrylýar.

Ýaňy doglan çagalaryň gözünde bolýan gyzyl tegmiljikler adaty zatdyr. Olara hiç hili bejergi geçirmek gerek däldir.

GÖZ PERDESINIŇ AŇYRSYNA GANYŇ ÖÝMEGI (GIFEMA)

Göz perdesiniň aňyrsyna ganyň öýmegi howpludyr. Bu göze ýetirilen haýsydyr bir urgynyň (mysal üçin, ýumruk bilen) netijesidir. Eger göz agyryp, görüp bilmeýän bolsa, syrkawy derrew göz lukmanyna iberiň. Eger agyry güýçli bolman, syrkaw görüp bilýän bolsa, gözüň ikisine hem sargy edip, ony birnäçe gün düşekde saklamaly. Eger birnäçe günden agyry artsa, onda gözüň dykzlanmagy ahmal (glaukoma, sah. 222). Syrkawy derrew göz lukmanyna äkidiň.

GÖZ PERDESINDÄKI IRIŇ (GIPOPION)

Göz perdesindäki iriň güýçli sowuklamanyň netijesidir. Käwaqt göz perdesinde görünýän ýara gözüň howp içindedigini aňladýar. Penisillin beriň (sah.351) we derrew lukmana ýüz tutuň. Eger ýara dogry bejerilen bolsa, gipopion öz-özünden aýrylýar.

KATARAKTA

Katarakta bolanda görejiň aňyrsyndaky göz merjenjigi ümüzlöp, göreje çyra tutulanda, ol çal ýa ak görünýär. Bu adatça gartaşan adamlarda bolýar, ýöne käwaqt çagalarda hem duş gelyär. Eger kataraktasy bolan ýagtyny tümlükden saygaryan bolsa, hereketleri seljeryän bolsa, hirurgiýa usuly arkaly syrkawyň görüş ukybyny dikeldip bilýär. Ýöne syrkaw güýçli äýnek we oňa öwrenişer ýaly wagt gerek bolar. Kataraktada hiç bir derman peýda etmeýär.

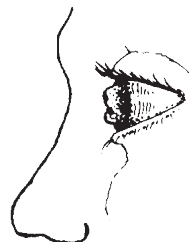

ŞOWA KÖRLÜK WE KSEROFTALMIÝA (A WITAMINIŇ ÝETMEZÇILIGI)

Bu kesel 1-5 ýaş aralygyndaky çagalar üçin adatydyr. Ol iýmitde A vitaminiň ýetmezçiliginden döreyär. Ony ir anyklap, derrew bejermeseň, çaganyň kör galmagy mümkin.

Alamatlary:

- İlkibada çagada şowa körlük bolup bilýär. Çaga adaty adamlaryň görşi ýaly garaňkyda oňat görmeyär.
- Soňabaka gözleriň guramasy döreyär (kseroftalmiýa). Gözüň agy öwüşginini ýitirip, ýygrylyp başlanylýar.
- Gözde owunjak çal gabarçaklardan tegmiller emele gelýär (Bitotyň tegmilleri).
- Kesel beterlände göz perdesi guraklanyp, ümüzleýär. Maýdaja çukurlar peýda bolup bilýär.
- Soňra perde çalt ýumşap, pökgerýär, hatda ýarylyp hem bilýär. Adatça bu agyryly däl. Körlük infeksiýasynyň, sypjyrylmanyň ýa başga şikesleriň netijesinde bolup bilýär.
- Kseroftalmiýa köplenç çaga içgeçme, gökbogma, inçekesel, gyzamyk ýaly başga keseller bilen kesellände başlaýar we gitdigiçe beterleýär. Hemme syrkawlaryň we aýy-güni dolman doglan çagalaryň gözlerini barlaň. Çaganyň gözlerini açyp, A vitaminiň ýetip-ýetmeýänliginiň alamatlaryny barlaň.

Öňüni almak we bejermek:

Kseroftalmiýanyň öňüni almak üçin düzüminde A vitamini bölän iýmiti iýmelidir. Şulary berjaý ediň:

- Mümkün bolan ýagdaýynda çagany iki ýaşa çenli emdirin.
- Çaga 6 aýdan soň A witamine baý bolan iýmiti berip başlaň. Olara şular degişlidir: goýy ýaşyl reňkli ýapragy bolan gök önümler, sary we mämişi reňkli ir-iýmişler we gök önümler, gaýmagy alynmadyk süýt, ýumurtga, bagyr.
- Eger çagada şowa körlügiň ýa kseroftalmiýanyň alamatlary bolup, ol ýokarda ady agzalan iýmitden ýüz öwürýän bolsa, oňa A vitamini 200000 BIR (kapsuladaky ýa suwuk görnüşdäki retinolyň 60 mg) 6 aýda bir gezek beriň (sah. 392). Bir ýaşa çenli çagalara bu serişdäniň 100000 BIR bermelidir.
- Eger çaganyň ýagdaýy agyr bolsa, oňa A vitamini birinji gün 200000 BIR, ikinji gün 200000 BIR we 14 günden ýene 200000 BIR beriň. Bir ýaşa çenli çagalara bu mukdaryň ýarysyny (100000 BIR) bermelidir.

- Kseroftalmiýanyň ýaýran ýerlerinde A vitaminiň 200000 BIR emdirýän aýallara her 6 aýdan we göwreliligiň ikinji ýarymynda beriň.

ÜNS BERIŇ: A vitamini juda köp ulanylsa, ol adamy zäherläp bilýär. Bu vitamini gereginden artyk bermäň.

Eger çaganyň gözleriniň ýagdaýy ýaramaz bolsa, göz perdesi pökgerip, ümüzlese, çukanajyklar bilen örtülse, lukmana ýüz tutuň. Çaganyň gözünü daňyp, oňa derrew A vitamini beriň. Bu vitaminiň 100000 BIR sanjym görnüşü has oňat netijäni berýär.

Goýy ýaşyl reňkli ýapragy bolan gök önümler, sary we mämişi reňkli ir-ýemişler çaga körlügininiň öňünü alýar.

GÖZÜŇ ÖŇÜNDÄKI TEGMILLER ÝA “SIŇEKLER”

Käwagt gartaşan adamlar haýsydyr bir ýagty zada (diwara, asmana) seredenlerinde, gözleriniň öňünde maýdaja zatlaryň gaýmalaşyandygyna zeýrenýärler. Maýdaja zatlar gözüň aýlanýan tarapyna süýşse-de zyýanly däldir. Muňa bejergi gerek däl. Emma olar duýdansyz köp mukdarda peýda bolup, gapdal görüjiligi peselse, **derrew lukmana ýüz tutmaly**. Sebäbi gözüň torly perdesiniň soýlup aýrylýan bolmagy ahmal.

GÖZE GOŞA GÖRÜNMESI

Predmetleriň göze goşa görünmegiň köp sebäpleri bardyr.

Eger ol duýdansyz başlansa, gaýtalanýan bolsa, gitdigiçe güýjeýän bolsa, bu haýsydyr bir düýpli keseliň alamaty bolmagy mümkin. Lukmana ýüz tutuň.

Eger gözdäki goşalanma wagtal-wagtal peýda bolýan bolsa, bu ysgynsyzlygyň we kem iýmitlenmäniň alamaty bolup bilýär. Oňat iýmitlenme barada 11-nji baby okaň-da, mümkin boldugyndan oňat iýmitlenjek boluň. Eger görşüňiz gowulanmasa, lukmana ýüz tutuň.

DERÝA KÖRLÜGI (ONHOSERKOZ)

Bu kesel Afrikanyň köp ýerlerinde, günorta Meksikanyň käbir welaýatlarynda, Merkezi Amerikada we Günorta Afrikanyň demirgazyk böleginde adatydyr. Bu infeksiýa bir adamdam beýleki adama kiçijik küküki siňekler ýa çirkeýler arkaly geçýär. Bu siňeklere gara siňek hem diýilýär.

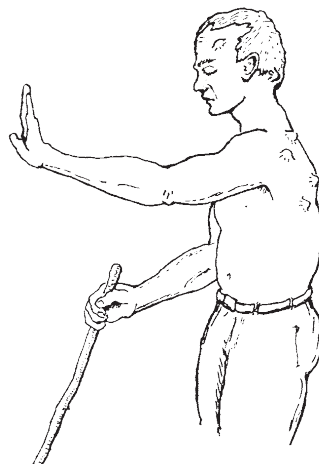
Infisirlenen siňek adamy dişlände, ony gurçuklara ýolukdyrýar.

GARA SIŇEK

hakyky ululygy →

- Gara siňek adamy diňläp, bedenine gurçugyň ýumurtgalaryny ýokuşdyrandan birnäçe hepde soň deriň aşagynda çişler döräp başlaýar. Amerikada bu çişler adatyça adamyň kellesinde we bedeniň ýokarky böleginde bolýar. Afrikada bolsa bu çişler gursakda, bedeniň aşaky böleginde we butda bolýar. Köplenç 3-6 çiş bolýar. Olar haýal ulalyp, keseligine 2-3 sm-e ýetýär. Adatça olar agyrmaýar.
- Ýumurtgadan çykan gurçuklar ösende gijilewük başlanýar.
- Arkada, eginde, bilde ýa “tutuş bedende” umumy agyrylar peýda bolýar.
- Gasykdaky mázler çişip ulalýarlar.
- Arkanyň we garnyň derisi pyrtykalyň gabygy ýaly öýjük-öýjük bolup galňaýar. Muny görmek üçin derä ýagtylygy diňe bir tarapdan düşürüp görüp bilersiňiz.
- Eger kesel bejerilmese, ol derini garrylaryň derisi ýaly ýygirt-ýygirt edýär. Aýagyň aşaky böleginde ak tegmilleriň emele gelmegi mümkin. Aýaklarda we bedende örgün peýda bolup bilýär.
- Göz babatdaky kynçylyklar körlüğe eltyär. Gözler ilki gyzarýar, ýaşarýar, soňra gözüň älemgoşar perdesiniň sowuklamasynyň alamatlary peýda bolýar (sah. 211). Göz perdesi bulaşyp, kseroftalmiýadaky ýaly ýara örtülýär (sah. 222). Netijede, göz perdesindäki ýara yzlary, katarakta, glaukoma we beýleki keseller zerarly adam kör bolýar.

Derýa körlüginini bejerilişi:

Bu keseli ir döwürde bejerilse, körlügiň öňüni alyp bolýar. Derýa körlüginini duş gelyän yerlerinde ilkinji alamatlar peýda bolan badyna lukmana ýüz tutuň.

- Iwermektin (Mektizan) —derýa körlüğine garşy iň oňat derman. Ony öz ýerli saglygy goraýşyň bölümlerinden mugt alyp bilersiňiz. Dietilkarbamazin we suramin hem derýa körlüginini bejerýän dermanlardyr, ýöne olaryň bu keselde, aýratyn hem göz zyýan çekip başlandan soň, peýdadan zyýany köpdür. Olary diňe ökde lukmanlar berip bilýär. Bu dermanlaryň mukdary we seresaplylyk çäreleri barada sah. 378.
- Antigitaminler gijilewügi aýyrýarlar (sah. 386).
- Çişler ir döwürde hirurgik usuly arkaly aýrylanda, gurçugyň ýumurtgalaryny azaldyp bilýär.

Öňüni almak:

- Gara siňekler akar suwlarda köpelyärler. Çalt akýan derýalaryň boýundaky otluklary we olaryň galyndylaryny aýyrmak bilen bu siňekleriň mukdaryny azaldyp bolýar.
- Açyk howada, aýratyn hem siňekleriň çozýan wagtynda, daşarda ýatmajak boluň.
- Gara siňeklere garşy guralýan çärelere işjeň gatnaşyň.
- **Keseliň ir döwüründe bejerilmegi derýa körlügininiň öňüni alyp, onuň ýaýramagyna garşy durýar.**